

eilandenoverleg

eilandenoverleg@buurtorganisatie1018.nl

plantage weesperbuurt overleg

pwo@buurtorganisatie1018.nl

Stichting Oosterkerk

Kleine Wittenburgerstraat 1
1018 LS Amsterdam

Aan: Gemeente Amsterdam

Datum: 21 november 2019

BUURTGEBRUIK VAN DE OOSTERKERK

Het Eilandenoverleg, het Plantage Weesperbuurtoverleg (PWO) en de Stichting Oosterkerk zijn bang dat de mogelijkheden voor buurtgebruik van de Oosterkerk zullen verdwijnen of sterk worden beperkt als de Oosterkerk verkocht wordt aan Stadsherstel.

Deze notitie is bedoeld om duidelijk te maken wat het huidige buurtgebruik inhoudt, wat de bedreigingen zijn en wat de vereisten zijn voor buurtgebruik.

1. Voorgeschiedenis

Toen de restauratie van de Oosterkerk in 1985 klaar was, waren er als gevolg van sloop geen buurtvoorzieningen meer over op de Oostelijke Eilanden. De gemeente heeft toen van de Oosterkerk het welzijnscentrum van de buurt gemaakt. Het Wijkcentrum, het maatschappelijk werk en de ouderenzorg werden er gevestigd.

De gemeente heeft de buurt gevraagd om een beheerorganisatie te vormen voor de Oosterkerk. Dat leidde ertoe dat in 1986 de Stichting Oosterkerk werd opgericht. Die beheerde niet alleen het gebouw, maar verzorgde ook een cultureel programma, met kleine tentoonstellingen en veel laagdrempelige, want gratis concerten. Tot op de dag van vandaag.

Vanaf 2005 ging er een andere wind waaien bij de gemeente. Stadsdeel Centrum wilde de Oostelijke Eilanden opstoten in de vaart der volkeren en de toeristische functie uitbouwen. Er moest een Grand Café komen met terras aan de Eilandenboulevard. Het stadsdeel wilde ook een ander gebruik van de Oosterkerk. Het liet van alles onderzoeken, van een bierbrouwerij tot een Tattoomuseum en een mini-golfbaan. En ook waren er de eerste gesprekken met Stadsherstel. De Stichting Oosterkerk kwam op een schopstoel te zitten.

Inmiddels hebben, behalve de Stichting Oosterkerk, het Eilandenoverleg en het PWO al veertien jaar onzekerheid en zorgen achter de rug over de toekomst van het beheer en gebruik van de Oosterkerk.

We waren blij dat het beheer van de kerk zes jaar geleden overging van het stadsdeel naar de centrale stad. Maar de vreugde was van korte duur, want het vorige college ontwikkelde het plan om al het gemeentelijk vastgoed te verkopen, met uitzondering van enkele kroonjuwelen. Helaas is dat idee van kroonjuwelen nooit uitgewerkt en is ons raadadres om de Oosterkerk te laten aanwijzen als kroonjuweel nooit beantwoord.

Wij waren dolblij toen het coalitieakkoord van het nieuwe college van B&W in mei 2018 verscheen, want daarin is sprake van een breuk met het verkoopbeleid van gemeentelijk vastgoed van het vorige college. Verkoop is geen doel meer; maatschappelijke doelstellingen zullen leidend zijn in de vastgoedstrategie. Het akkoord stelt duidelijk dat een deel van het gemeentelijk vastgoed ingezet kan worden voor ontmoetingsplekken, zoveel mogelijk op buurtniveau. *“Gemeentelijk vastgoed is van de stad en van de Amsterdammers. We willen maatschappelijk vastgoed inzetten om ruimte te bieden aan initiatieven en zachte krachten die niet mee kunnen doen aan de vastgoedgekte maar wel essentieel zijn voor de stad. Verkoop van gemeentelijk vastgoed is géén doelstelling van de gemeente. Maatschappelijke en publieke doelstellingen zullen leidend zijn in onze vastgoedstrategie. We gaan efficiënter om met ruimten door beter te kunnen voorzien in de verschillende behoeften van gebruikers.* Dit is zo helder dat wij ons niet kunnen voorstellen dat de Oosterkerk verkocht gaat worden. Bewoners van de, bepaald niet probleemloze, Oostelijke Eilanden kenden de weg naar de buurtinstellingen in de Oosterkerk en lopen nog altijd de kerk binnen voor een tentoonstelling, een concert of een feestelijke bijeenkomst. Het ligt voor de hand ook in dit opzicht de nieuwe bestemming in het verlengde te zien van wat de kerk de laatste dertig jaar was: een huis in en van de buurt.

2. Huidig buurtgebruik

Stichting Oosterkerk: laagdrempelige concerten en tentoonstellingen

De Stichting Oosterkerk beheert op non-profitbasis met vrijwilligers de Oosterkerk en verzorgt voor belangstellenden van binnen en buiten de buurt laagdrempelige concerten en tentoonstellingen. De meeste concerten zijn gratis, met een vrijwillige bijdrage.

Dit past precies in het diverse kunstbeleid dat de nieuwe coalitie wil stimuleren in Amsterdam. Bestuur en vrijwilligers van de Stichting Oosterkerk zetten zich belangeloos en onbetaald in; goedkoper kan het niet. Dit is het soort burgerinitiatief dat de nieuwe coalitie wil stimuleren. Zie ook de hoofdstukken ‘Samenwerking en cultuur’ en ‘Bouwen, Wonen, Ruimtelijke Ordening van het Coalitieakkoord, bijvoorbeeld op blz. 36: *“We versterken de netwerken in de buurt en creëren voldoende fysieke plekken voor buurtbewoners om samen te komen.”*

Ondanks het klimaat van onzekerheid waarin de Stichting Oosterkerk moest werken, is zij erin geslaagd om de laatste jaren de programmering uit te breiden en de publieke belangstelling sterk te vergroten. Meestal De Oosterkerk is in de huidige constellatie een groot succes. Zie de agenda van de Oosterkerk op www.oosterkerk-amsterdam.nl/agenda/

Bijlage 1 bevat een overzicht van alle activiteiten in de Oosterkerk in 2019. Het gaat in totaal om 108 activiteiten, gemiddeld 9 per maand. Daarvan waren 68 activiteiten gratis concerten met vrijwillige bijdrage; in de meeste maanden 5-7 gratis concerten. Er komen dikwijls meer dan 125 bezoekers op af. Van de gratis concerten waren er in 2019 55 georganiseerd door de Stichting Oosterkerk, 51 in 2018 en 50 in 2017.

Buurtbijeenkomsten

De kerk wordt ook gebruikt voor belangrijke buurtbijeenkomsten zoals de jaarlijkse nieuwjaarsreceptie, afscheidsceremonies en vrijheidsmaaltijden en is daarbij een belangrijke factor voor verbinding in de buurt.

De jaarlijkse Nieuwjaarsreceptie van Buurtorganisatie 1018, Welzijnsorganisatie DOCK, maatschappelijkwerkinstelling CentraM en de Stichting Oosterkerk trekt elk jaar meer dan 300 bezoekers. Alle buurtbewoners zijn daarbij welkom, maar ook ambtenaren, lokale politici en vertegenwoordigers van corporaties, zodat het behalve gezellig ook nuttig is voor de onderlinge contacten. Er zijn in postcodegebied 1018 geen andere ruimten die groot genoeg zijn voor dergelijke bijeenkomsten. De kosten kunnen laag gehouden worden door zelf drank e.d. in te

kopen en de inzet van vrijwilligers voor het maken van hapjes en uitserveren van drank en hapjes.

Gedenkwaardige afscheidsceremonies in de Oosterkerk waren die van Kees Hoekert op 5 januari 2018 en van Wil Merkies op 18 februari 2018. Kees Hoekert propageerde in de jaren zestig en zeventig de wietteelt vanaf zijn woonboot aan de Wittenburgergracht. Iedereen kende hem. Wil Merkies was een echte buurtpersoonlijkheid, die veel over de buurt schreef en veel buurtactiviteiten organiseerde. Beide keren was de kerk stampvol.

Tijdens de Open Ateliers Oostelijke Eilanden wordt de Oosterkerk twee dagen gebruikt als expositieruimte en ontmoetingspunt voor kunstenaars en bezoekers.

Rond Kerstmis geeft het Wittenburgs Muziekgezelschap elk jaar een kerstconcert, in 2018 samen met het Eilandenkoor. En op 1 januari is altijd het vaste Nieuwjaarsconcert van de familie 't Hart met gastmusici; elk jaar volle bak.

Op 26 januari 2018 werd de onschuldige 17-jarige Amsterdams-Marokkaanse Mohammed Bouchikhi vermoord in het speeltuingebouw op Wittenburg waar hij werkte als stagiair. De herdenking, enkele weken later, vond plaats in de Oosterkerk. Een jaar na de moord, op 26 januari 2019, een jaar na de moord, kwam men er opnieuw bijeen om de gedode jongen te gedenken en hield burgemeester Femke Halsema een toespraak. De Oosterkerk was afgeladen vol, voor driekwart met bewoners van Marokkaanse afkomst. Journalist Kester Freriks concludeert in zijn NRC-artikel van 24 januari 2019: "Zoiets bewijst dat de van oorsprong christelijke kerk een gebouw is geworden dat alle buurtbewoners in het hart hebben gesloten".

Nieuwe vormen van buurtgebruik zijn danslessen voor jongeren en ouderen, met ingang van najaar 2019.

Buurtbijeenkomsten van gemeente en stadsdeel

Stadsdeel Centrum maakt zeer regelmatig gebruik van de Oosterkerk voor bijeenkomsten met bewoners. In 2019 zijn er al drie bijeenkomsten geweest: over het Groenplan Oostelijke Eilanden, de herinrichting van de Kattenburgerkruisstraat, het Windroosplein en het beleid van Dock. Regelmatig gaat het om marktachtige bijeenkomsten met kraampjes van diverse instanties. Daarvoor is elders in de wijk niet voldoende ruimte.

Na de schietincidenten heeft de gemeente in 2018 diverse informatiebijeenkomsten georganiseerd in de Oosterkerk.

Ook deze vorm van buurtgebruik draagt ertoe bij dat de Oosterkerk voor bewoners een belangrijk, centraal gelegen en herkenbaar trefpunt is in de wijk.

3. Het Van Oeckelenorgel: instandhouding van het monument

Beheer en onderhoud van het orgel van de Oosterkerk zijn ondergebracht bij de Stichting Van Oeckelen-orgel, die statutair is verbonden aan de Stichting Oosterkerk. De voorzitter en penningmeester van de Stichting Oosterkerk hebben dezelfde functie bij de Stichting van Oeckelen-orgel.

Voor het instandhouden van het orgel moet het vanzelfsprekend bereikbaar zijn. Ook zal het regelmatig bespeeld moeten worden, maar vaste regels zijn daar niet voor. Een keer per maand is wel het minimum.

Minstens zo belangrijk als het fysieke voortbestaan van het orgel is de klank, die naar de nieuwste inzichten op het gebied van de monumentenzorg mede bepalend is voor de monumentale waarde. Dat betekent bijvoorbeeld dat een orgel dat nooit meer bespeeld wordt, een belangrijk deel van die monumentale waarde verliest. In het verlengde daarvan is er toenemende aandacht voor de akoestische omstandigheden van het orgel. Wettelijke kaders zijn hier (nog) niet voor, maar het is voor de betrokkenen bij het orgel van de Oosterkerk een punt van zorg. Zo is in alle gevallen waarin Stadsherstel een kerk heeft aangepast ten behoeve van een nieuw gebruik, de akoestiek minder geschikt geworden voor muziek.

4. Bedreigingen voor buurtgebruik

Hogere exploitatiekosten door grote investeringen en de inzet van professionals in plaats van vrijwilligers

Gebruik door de buurt is alleen mogelijk als de kosten laag blijven. Het is de vraag of dat zo zal blijven wanneer Stadsherstel de kerk heeft gekocht.

Culturele evenementen in de kerken van Stadsherstel hebben toegangsprijzen tussen € 14 en € 35. Meestal € 20-25. Dat zijn voor veel bewoners van postcodegebied 1018 te hoge prijzen.

Wij hebben ons steeds op het standpunt gesteld dat we moeten accepteren dat het geld wat nodig is om het monument te onderhouden nooit terugverdiend kan worden uit de exploitatie.

Stadsherstel overweegt verbouwingen, maar ingrijpende verbouwingen maken de exploitatiekosten alleen maar hoger. Daar komen de beheerkosten nog bij. Stadsherstel is een professionele organisatie met betaalde krachten en werkt daarom tegen veel hogere beheerkosten dan de Stichting Oosterkerk. Alle kosten moeten terugverdiend worden. Daarom zal Stadsherstel de kerk nooit zo open en laagdrempelig kunnen houden als de Stichting Oosterkerk.

Programmaruimte voor buurtevenementen

Het gevaar bestaat dat Stadsherstel de kerk zo vol programmeert dat buurtevenementen binnen een redelijke termijn niet zijn in te passen of niet mogelijk is op het gewenste dagdeel (doordeweekse avond of dag in het weekend).

Als een afscheidsceremonie voor een overleden buurticoon georganiseerd moet worden, dan kan dat alleen op korte termijn. Het risico is groot dat dat bij Stadsherstel moeilijker zal zijn dan bij de Stichting Oosterkerk.

Horeca

Stadsherstel wil horeca vestigen in de Oosterkerk. Dat vereist grote investeringen die terug verdiend moeten worden. De horecaopenstelling zal op gespannen voet komen te staan met buurtgebruik. De ervaring leert dat een horecavoorziening in een gebouw als dit ander gebruik bemoeilijkt of uitsluit. Veel evenementen zijn niet te combineren met horecageluiden.

Evenementen als de Nieuwjaarsreceptie of een borrel na afloop van een evenement zijn niet uitvoerbaar als daarvoor de gangbare horecaprijzen betaald moeten worden. Zelf inkopen van drank en zelf klaarmaken van hapjes met inzet van vrijwilligers is vele malen goedkoper.

Behoud monumentaal interieur en akoestische kwaliteit

Zorgen zijn er tenslotte over de Oosterkerk als monument. Stadsherstel maakt er geen geheim van dat het de kerk ten behoeve van de exploitatie ingrijpend wil verbouwen. Voor Stadsherstel staat vast dat er een horeca-functie in het gebouw zal komen en daarnaast denkt men aan een nieuw inbouwpakket en een grondige wijziging van de akoestiek. Te vrezen valt dat het nieuwe inbouwpakket minder subtiel in de ruimte zal zijn ingepast dan de huidige glazen kantoortjes, wat een aanslag zal betekenen op de ruimtelijke kwaliteit van de kerk en de akoestiek. De huidige akoestiek is goed bruikbaar voor het huidige gebruik, met name voor koren, en voor het monumentale Van Oeckelenorgel zelfs ideaal.

De Stichting Oosterkerk heeft de laatste jaren geïnvesteerd in panelen met piramideschuim en vloerkleden om de akoestiek voor meer soorten muziek/bijeenkomsten geschikt te maken zónder hiervoor blijvende aanpassingen aan het gebouw te doen.

5. Vereisten voor buurtgebruik

1. 50-55 gratis concerten per jaar met vrijwillige bijdrage. Dit aantal is ontleend aan de realisatie in de periode 2017 t/m 2019 .
2. Daarnaast ca. 20 dagdelen voor buurtevenementen per jaar
3. Dagdelen moeten zowel overdag als 's avonds en zowel op werkdagen als in het weekend af te spreken zijn 1 à 2 maanden voor het buurtevenement.

4. Soms moet een buurt evenement op korte termijn geregeld kunnen worden, bijv. een afscheidsceremonie van een buurticoon bij overlijden. Daar moeten voldoende mogelijkheden voor zijn.
5. De kosten voor buurtgebruik met gratis toegang van de Oosterkerk mogen niet hoger liggen dan de huidige tarieven:
€ 200 voor 1 dagdeel, € 375 voor 2 dagdelen, € 500 voor een hele dag. Deze bedragen zijn inclusief schoonmaakkosten.
Voor exposities vrijdag t/m zondag € 750. Dit wordt per geval bekeken. De kunstenaars moeten zelf zorgen dat er iemand aanwezig is.
6. Het moet mogelijk zijn om bij buurt evenementen de buurt zelf de catering (inclusief dranken) te laten verzorgen zonder extra kosten.
7. Het moet mogelijk blijven om tegen geringe kosten tentoonstellingen met een betekenis voor de buurt in de Oosterkerk te houden, die net zoals nu low profile zijn, beperkt in ruimtebeslag en verplaatsbaar in dien nodig.
8. Ook kerkelijk gebruik kan voor de buurt van belang zijn, bijvoorbeeld door de Citykerk. Dus ook daarvoor moeten mogelijkheden zijn zonder hoge kosten.
9. De beheerder moet voor de buurt makkelijk aanspreekbaar zijn.
10. Het monumentale Van Oeckelenorgel moet regelmatig bespeeld kunnen worden. Een keer per maand is wel het minimum.
11. Het monumentale karakter van zowel de kerk als het Van Oeckelenorgel mag niet worden aangetast door grootschalige verbouwingen. Dat geldt niet alleen voor het uiterlijk, maar vooral ook voor de akoestiek.
12. Verbetering van sanitaire voorzieningen en keuken zijn noodzakelijk, maar geen grootschalige horeca in de vorm van een Grand Café.